

1957 GENEL SEÇİMLERİNİN TÜRK SİYASİ YAŞAMINA YANSIMALARI

Yakup KAYA*

Öz

Demokrat Parti'nin gücünü büyük bir oy oranı ile pekiştirdiği 1954 seçimlerinden sonra üç yıllık bir DP iktidarı yaşanmış ve ardından ağırlaşan siyasal, sosyal ve ekonomik koşullar karşısında 1957'de erken genel seçimlerin yapılmasına karar verilmiştir. 1957 seçimlerinde DP'nin rakibi olan partiler Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve yine DP'den kopan Hürriyet Partisi'dir. Gerçekleştirilen seçimlerde her ne kadar CMP ve HP belli bir oy oranı ile mecliste temsil edilseler de tıpkı 1954 seçimlerinde olduğu gibi DP-CHP arasındaki rekabet, seçim atmosferi üzerinde belirgin bir tekel oluşturmuştur. Bu seçimlerde DP 1950 ve 1954 seçimlerine göre bariz bir oy kaybına uğrarken, CHP ve CMP oylarını belirgin bir şekilde artırmış ve seçimlere ilk defa katılan HP de kendi ölçeğinde bir başarı elde edebilmiştir. Ancak liste usulü basit çoğunluk sisteminden dolayı DP mecliste yine çoğunluğu yakalayarak 27 Mayıs Askeri Darbesi olana kadar son kez iktidarı sahibi olmuştur.

Makalede 1957 genel seçimleri öncesinde ve sonrasında yaşanan olaylar çerçevesinde seçimlerin ortaya çıkardığı sonuçlar değerlendirilecektir. Türk siyasal yaşamına ve demokratikleşme olgusuna seçimlerin olumlu ya da olumsuz anlamda yaptığı etki analiz edilmeye çalışılacaktır. Makalede bazı gazetelerden, TBMM Tutanak Dergisi'nden, bazı hatıralardan, telif ve tetkik eserler ile tezlerden faydalanılacaktır.

Anahtar Kelimeler

1957 Genel Seçimleri, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi, Hürriyet Partisi

REFLECTIONS OF 1957 GENERAL ELECTIONS ON TURKISH POLITICAL LIFE

* Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü, Konya/Türkiye.
ykaya@konya.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9951-2844
Makalenin Gönderilme Tarihi: 27.08.2018
Makalenin Kabul Tarihi: 30.09.2018
Makalenin Yayınlanma Tarihi: 25.10.2018
Makalenin Türü: Araştırma

Abstract

After the landslide victory of Democrat Party in 1954 elections, a rule of Democrat Party for a three-years term was established which was followed by burgeoning political, social and economic conditions that led the way for snap polls of 1957. The rivals of DP were, Republican Nation Party and Freedom Party respectively of which the latter was separated from DP. Though RNP and FP are polled rather well, the rivalry between DP and RPP shaped the overall characteristics of the polls. While the DP lost a considerable sum of votes, RPP and RNP are gained a significant sum. FP which was run for the first time in the elections demonstrated a relatively remarkable performance. On the other hand, the election system which was based on "winner takes all" enabled DP to hold the power and supremacy in the parliament until the fall initiated by the coup of 1960. This study aims at evaluating the results in terms of developments before and after the elections of 1957. The impact of elections over Turkish political and democratization whether positive or not will be regarded. The article uses the minutes of Turkish Grand Assembly, the Journal of TBMM Minutes, newspapers, published works and dissertations.

Keywords

General Elections of 1957, Democrat Party, Republican People's Party, Republican Nation Party, Freedom Party

GİRİŞ

DP 1954 genel seçimlerinde Türk siyasal hayatında bugüne değin kırılmayan bir rekora sahip olarak yüzde 56.6 oy oranı ile birinci parti olmuştur. DP'nin bu başarısına bir de liste usulü basit çoğunluk sisteminin kendisine sağladığı avantaj eklenince, zaten eriyen muhalefetin karşısında DP meclisin baskın ve ezici gücü konumuna gelmiştir. Seçim sonuçlarının çizdiği bu pembe tablonun aksine ekonomi ile ilgili göstergeler DP iktidarının 1954 yılı sonlarından itibaren gün geçtikçe bir darboğaza sürüklendiğini gözler önüne sermektedir. 1950-1954 yılları arasında elindeki pozitif imkanları iyi değerlendiren ve yaşanan hayat pahalılığına rağmen ekonomiye getirdiği canlanma ve toplumun hassas noktalarında yaptığı sivilleşme yönündeki politik atılımlar DP'ye olan kamuoyu desteğini artırmıştı. Bunun doğal bir sonucu olarak da DP 1954'te rakiplerine ezici bir fark atarak ipi göğüslemişti. Ancak borç ekonomisine dayanan, savaş sırasında Merkez Bankasında biriken rezervlerin erimeye yüz tuttuğu ve dış ticaret hadlerinin giderek Türkiye aleyhine döndüğü bir ortamda borç krizi, hayat pahalılığı, piyasada mal dolaşımının kısıtlı hale gelmesi, karaborsa ve ihtikarın hat safhaya ulaşması ve Türk parasının yabancı paralar karşısında değerini yitirmesi gibi durumlar DP içinde ve dışında muhalefetin kemikleşmesine ortam hazırlamıştır (Çavdar, 1983: 2068-2069).

I. 1954-1957 YILLARI ARASINDA DP İKTİDARININ POLİTİKALARI

1954 genel seçimlerinin sonuçları açıklandıktan sonra büyük çoğunluğu Demokratlardan oluşan onuncu TBMM, ilk toplantısını 14 Mayıs 1954 tarihinde yapmıştır. Bu toplantıda Celal Bayar cumhurbaşkanlığına, Refik Koraltan da meclis başkanlığına seçilmişlerdir. Menderes kabinesi istifa etmiş ve yerine yine Adnan Menderes yeni kabineyi kurmakla görevlendirilmiştir. Yedi bakan yerini korumuş, dört bakan yer değiştirmiştir. Bir devlet bakanlığı daha kurulmuş, böylece devlet bakanlıklarının sayısı üçe çıkmıştır (Eroğul, 2014: 149-150).

Genel seçimlerden önce Menderes'e karşı olan bazı milletvekilleri partiden ayrılmış, seçim sürecinde ise yerel örgütlerden gelen çeşitli baskılar da sona erdirilmiştir. Menderes'in ve partinin önünde artık büyük bir engel kalmamıştır. Ama kısa bir süre sonra ekonominin kötüye gitmesinden dolayı, Demokrat Parti içindeki muhalifler güçlenmeye başlamıştır. Asıl sorun, gazetecilere iddialarını mahkemede "ispat hakkı" verecek düzenlemeyi içeren basın kanununun değişikliğinden çıkmıştır. Basına ispat hakkı tanımaktan yana olan ve Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun başında bulunduğu dokuz kişilik grup bu konuyla ilgili bir değişiklik önerisi sunmuşlardır. Ama De-

mokrat Parti Disiplin Kurulu tarafından partiden ihraç edilmişlerdir. Onlara destek vermek isteyen on kişi de partiden istifa etmiştir. “On Dokuzlar” adıyla anılan bu grup daha sonraki süreçte Hürriyet Partisi’ni kurmuşlardır (Tetik, 2015: 109; Albayrak, 2004: 277-280; Ahmad, 2010: 126).

DP’nin Dördüncü Büyük Kurultay’ında, Başbakan ve Maliye Bakanı tarafından okunan ülkenin siyasi ve ekonomik gelişmelerine ait raporlardan sonra, delegelerin genel politika hakkında bir şikayetleri olmamıştır. Tek eleştirdikleri konu, parti tüzüğüünün uygulanmamasıdır. Bunlar da yapılan yoklamalarda ismi ön plana çıkan milletvekili adaylarının, Genel İdare Kurulu tarafından veto edilmesi ile her ilin çıkarttığı milletvekili sayısının üç katı kadar delegeyle kurultaya katılmasını öngören düzenlemenin tüzükte yer almaması konularıdır (Tetik, 2015: 110).

İktisadi alandaki çabalarına karşılık Demokrat Parti, hem çok partili siyasi sistemi hem de genel anlamda demokrasiyi güçlendirmeyi ihmal etmiştir. İktisadi gelişmede ise dış ülkelerden alınan krediler ve Amerikan yardımı sayesinde ülkede endüstri genişlemiş, makineleşme sayesinde işsiz birçok kişiye yeni iş imkanları sağlanmıştır. Tarım alanında ise traktör ve diğer makineleri kullanan kişilerin belirli bir süre sonra ithal malı yedek parçalara olan ihtiyaçları artmıştır. Dış borçları ödeme güçlüğü, 1954-1955 yılları arasında yaşanan kuraklık ve bu duruma bağlı olarak ürünlerin verimsiz hale gelmesi, ihracatın istenilen düzeyde gerçekleşmemesi, Amerikan yardımının ülkenin iktisadi kalkınmasına yetecek seviyede olmaması ve Türkiye’nin Amerika’dan istediği üç yüz milyon dolarlık kredinin verilmemesi ülkenin ekonomik gelişimini oldukça yavaşlatmıştır. Tarım gelirleri vergiden ayrı tutulduğu için çiftçiler vergi ödememiş; böylece vergi yükü endüstrinin, endüstri işçilerinin ve memurların omuzlarına yıkılmıştır. Bütün bu gelişmeler iktisadi politikanın rastgele yürütüldüğü izlenimini ortaya çıkarmıştır (Karpaz, 2010: 497-498).

Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi’nden oluşan muhalefet birleşme kararı almıştır. Ancak Demokrat Parti Hükümeti, muhalefetin bu birleşme ve seçim ittifakı yapma isteklerini seçim kampanyaları dışında yapılacak siyasi toplantılar olarak gördüğü için engellemeye çalışmıştır (Tetik, 2015:113).

Hükümet, Mart 1954 tarihinde basın aleyhine alınmış olan tedbirleri daha da ağırlaştırmıştır. Amaç basın ve yayın üzerindeki denetimi daha da artırmaktır. Gazete sahibi ve sorumlu müdür olmak yeni şartlara bağlanmıştır. Gazeteciler kolaylıkla herhangi bir basit suçtan ötürü bile hapse atılmıştır ve bu durum görevlerine devam etmeleri için bir engel oluşturmuştur. Sorumlu müdürler gazetelerinde imzasız olarak çıkan her yazının sahi-

bini, sorulduğu takdirde yirmi dört saat içinde savcıya bildirmek zorunda bırakılmışlardır (Eroğul, 2014: 181).

Basın kanununa ilave edilen maddeler şunlardır: Matbuat vasıtasıyla her ne suretle olursa olsun:

“Namus, şeref, itibar veya haysiyete tecavüz edilmesi veya hakarete bulunulması,

1. *İtibarı kıracak veya şöhret, meslek veya servete zarar verebilecek bir hususun isnat edilmesi,*

2. *Rıza hilafına hususi veya ailevi ahvalin ifşa edilmesi veya teşhir olunması,*

3. *Yukarıdaki hal ve suretlerle tecavüz, hakaret, isnat, ifşa veya teşhire maruz bırakılacağından bahis ile tehditte bulunulması,*

4. *Kanunda tasrih edilen haller haricinde resmi sıfatı haiz olanları küçük düşürmeyi hedef tutan veya bunlar aleyhine istihkar veya istihfaf hissi telkin edebilecek yahut müphem ve suizanni davet edecek mahiyette neşriyatta bulunulması hallerinde fail, bir seneden üç seneye kadar hapis ve üç bin liradan on bin liraya kadar ağır para cezasına çarptırılacaktır”* (TBMM Tutanak Dergisi, 6 Haziran 1956: 205).

Basına getirilmek istenilen sınırlamalar, ağır koşulları içeren maddeler muhalefetin tepkisine yol açmıştır. Bu kanun tasarısı eğer kabul edilirse basın, ceza korkusuyla görevini yapamaz hale gelecektir. Sadece iktidarın yayın organı Zafer gazetesi basınla ilgili tasarımı savunmuştur. Basın yasasında değişikliği getiren 6733 sayılı yasa, 6 Haziran 1956 tarihinde, TBMM’de yapılan oylama sonucunda elli bir olumsuz oya karşı, iki yüz seksen altı olumlu oy ile kabul edilmiştir (Albayrak, 2004: 285-287).

1954 seçimlerinden sonra Demokrat Parti’ye oy vermeyen illerle ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. Önce, Cumhuriyet Halk Partisi’ne oy veren Malatya, Malatya ve Adıyaman illeri olarak ikiye bölünmüştür. Sonra da 30 Haziran 1954 tarihinde Demokrat Parti’nin milletvekillerinin oylarıyla özel bir kanun çıkarılmış ve Kırşehir ilçe haline getirilmiştir (Bulut, 2009: 127).

Bu dönemde Türkiye’yi meşgul eden diğer bir konu ise Kıbrıs sorunudur. Kıbrıs meselesi Türk-Yunan ilişkilerinin önemli bir parçasını oluşturur. EOKA, Yunan Dışişleri Bakanı Stefanapulos’un onayını alarak 27 Mart 1955 tarihinde Kıbrıs’ta silahlı eylemlere başlamıştır. Bombalama, ateşe verme, pusu kurma gibi hareketler sonucunda 1955 yılının sonuna kadarki geçen sürede otuz kişi öldürülmüş, iki yüz doksan bir kişi yaralanmış, bin iki yüz altmış bina hasara uğramıştır. EOKA’nın asıl amacı, Kıbrıs’ı Yunanistan’a bağlama ideali olan ENOSİS’i gerçekleştirmektir. Bu minvalde Kıbrıslı Türkleri terör ve tedhiş ile yıldırarak amacına gerçekleştirmek isteyen EOKA terör örgütü, Yunanistan’dan da destek görmüştür. 21 Haziran 1955 tarihinden itibaren Kıbrıslı Türklere açıkça saldırılara başlanmış ve yüzlerce Türk, EOKA kurşunlarına hedef olmuştur. EOKA Rumların Türklerle ko-

nuşmalarını, alışveriş yapmalarını, Türklere toprak ve mal satmalarını Türk otobüsleriyle seyahat etmelerini yasaklamıştır. Gelişen bu olaylar 6-7 Eylül olaylarının gerçekleşmesine sebep olmuştur (Gürcan, 2006: 37). 6-7 Eylül olaylarının asıl amacı; gayrimüslim azınlıkların ekonomik temellerinin ve dini cemaat yaşamlarının yok edilmesi ve bu grupların psikolojik olarak da tahrip edilmesidir. 6 Eylül 1955 tarihinde İstanbul'daki başta Rumlar olmak üzere birçok gayrimüslim duyulan yalan bir haberle hedef haline getirilmiştir. Yapılan haberde, Selanik'teki Atatürk'ün evine Yunanlılar tarafından bomba atıldığı yazılmıştır. Bu haberle galeyana gelen halk kazma, sopa ve baltalarla beraber sokaklara çıkarak gayrimüslimlere ait ev ve işyerlerini yakıp yıkmışlardır (Güven, 2005: 140). Saldırlarda kiliseler de zarar görmüş; haç, ikona ve diğer kutsal eşyalar tahrip edilmiştir. Olaylar esnasında birçok yağmalama, tahrip, hırsızlık gerçekleşmiştir. Aynı saldırılar 7 Eylül gününün sonuna kadar devam etmiştir (Gürcan, 2006: 81).

Demokrat Parti, 5 Temmuz 1955 tarihinde profesörleri ve meslekte yirmi beş yılını geçirmiş veya altmış yaşını doldurmuş yargıçları da kapsayan kamu görevlilerini geçici olarak görevden alma ve bir dönem sonra emekliye ayırma yetkisini hükümete veren yeni bir yasayı çıkarmıştır. Bu kanun ile Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay üyeleri ve profesörlerin emeklilik yaşı indirilerek yirmi beş yılı tamamlayanların emekli olabilmelerinin yolu açılmıştır (Tetik, 2015: 114). Temmuz 1954 tarihinde çıkarılan memurlar hakkındaki kanun üniversite hocalarını da içine kapsayacak şekilde düzenlenmiş ve bu kanun 1956 yılında üniversitede kendisine kurbanlar bulmuştur. Aralık 1956 tarihinde Feyzioğlu olayı meydana gelmiştir. O dönemde Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin dekanı olan Turhan Feyzioğlu'nun ders yılının açılış konuşmasında söylediği "*Nabza göre şerbet vermeyiniz*" sözleri siyaset yapmakla suçlanmasına ve bakanlık emrine alınmasına neden olmuştur. Muhalefet bu duruma da büyük tepki göstermiştir. Bu durumu protesto etmek amacıyla üç doçent ve iki asistan üniversiteden istifa etmiştir. Mülkiyeli öğrenciler ise dersi boykot etmişlerdir (Eroğul, 2014: 182-183).

Çıkarılan her yeni yasa muhalefeti daha da zor bir durumda bırakmıştır. Bunlardan birisi de toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma konusunda getirilen kısıtlamalardır. Yasanın ilk mağduru ise Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Kasım Gülek'tir. Gülek, Karadeniz gezisi esnasında tutuklanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin bütün toplantıları engellenirken Rize'de 2 Ağustos 1956 tarihinde mahkemeye verilen Gülek, "*Bazı dükkan sahiplerinin sıra ile ellerini sıkma suretiyle bir gösteri yürüyüşü yaratmak*" suçu ile altı ay hapis cezası almıştır (Bulut, 2009: 128).

1956 yılından itibaren Menderes'in bazı bakanlarla arası bozulmaya başlamıştır. Bu kişiler; Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Maliye Bakanı Nedim

Ökmen, Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci'dir. Nedim Ökmen ile arası, yapılması öngörülen mali ve ekonomik düzenlemeler esnasında bozulmuştur. Fuat Köprülü'nün şikayetleri arasında ise; Menderes'in hayat pahalılığını görmezden gelmesi, adliyeye karşı olan ağır baskı, 6/7 Eylül olayları ile ilgili suçluların cezalandırılmaması gibi konular vardır (Yaşar, 2014: 528). Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü yukarıda belirtilen sorunların dışında başbakanla aralarında yaşanan dış politika konularındaki anlaşmazlık sonucunda görevini bırakmıştır. Aynı şekilde Maliye Bakanı Nedim Ökmen, Bayındırlık Bakanı Muammer Çavuşoğlu ve Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci de başbakanla yaşadıkları anlaşmazlıklar çerçevesinde görevlerinden çekilmişler ve yine Cihat Baban da hükümetin baskıcı yasaları çıkarmasından dolayı DP'den istifa etmiştir (Ahmad, 1976: 151-156).

II. 1957 GENEL SEÇİMLERİ

İlerleyen günlerde muhalefetin işbirliği konusu yeniden gündeme gelmiştir. İnönü'nün İstanbul Taşlık'taki evinde Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi'nden bazı kişiler bir araya gelmiştir. 21 Ağustos 1957 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi lideri İnönü, muhalefet partilerinin işbirliği konusunda anlaştıklarını kamuoyuna açıklamıştır. İnönü'ye gazetecilerin, muhalefetin ittifakının gerçekleşmesiyle ilgili yönelttiği soruya, 'tabii' şeklinde cevap verdiği gözlenmiştir. Anlaşılan CHP, CMP ve HP ilk aşamada kontenjan konusunda mutabık kalmışlardır. Buna karşılık basında DP'nin bir tepki ve endişe havasına büründüğü de dile getirilmiştir (Ulus, 1957: 1) ve (Albayrak, 2004: 291; Aldıkaçtı, 1959: 14-15). Yine bu meyanda üç muhalefet lideri, partilerin hedefledikleri işbirliğinin önlenemeyeceğini dile getirmişlerdir (Hürriyet, 9 Eylül 1957:1). Ancak bütün çabalar muhalefetin tek bir çatı altında seçimlere girmesine yetmemiş ve İnönü'nün söylemiyle muhalefetin ittifakını DP Hükümeti engellemiştir (Vatan, 21 Eylül 1957: 1).

Muhalefetin iktidara karşı sert bir söylem içerisinde olması, Türkiye'nin sınırlarında gün geçtikçe artan güvenlik sorunları ve Kıbrıs meselesindeki tırmanış, DP Meclis Grubu'nda 1957 seçimlerinin yedi ay erkene çekilmesine ve sonbaharda bir tarihte gerçekleştirilmesine yönelik kararın alınmasına sebebiyet vermiştir (Hürriyet, 6 Eylül 1957:1).

Bu arada Dördüncü Menderes Hükümeti beş bakanını kaybetmiş ve kabinedeki beş bakanlık vekaleten yönetilmiştir. Sonuçta Başvekil Menderes, seçimlerin 27 Ekim 1957 tarihinde yapılması konusunda ısrarcı olmuş ve DP Meclis Grubu da bunu seçim tarihi olarak kabul etmiştir. 1957 seçimleri arifesinde dikkati çeken iki nokta şudur: İktidarın aday yoklamalarını yapmadan önce, muhalefetin güç birliği yapmasını engellemek amacıyla

seçim kanununda bazı değişiklikler yapması ve Genel Kurul kararına göre Demokrat Parti'nin seçim beyannamesi yayınlamama kararı almasıdır. Yeni seçim kanunu şu şekildedir: Seçimlere giren parti, teşkilat kollarının bulunduğu bütün seçim bölgelerinde seçime katılmak zorundadır. Bir parti her seçim bölgesine ayrılan milletvekili sayısına eşit sayıda aday gösterebilecektir. Partiler aralarında anlaşsalar bile bir partinin üyesi bağımsız olmayacak ya da bir başka partiden adaylığını koyamayacaktır. Son altı ay içinde bir partiden istifa eden herhangi bir parti üyesi başka bir partiden aday gösterilemeyecektir (Yaşar, 2014: 529; Aldıkaçtı, 1959: 13) ve (Hürriyet, 12 Eylül 1957: 1).

Parti içerisinde yaşanan gerilimlerden sonra 25 Eylül 1957 tarihinde seçmen kütükleri askıya çıkarılmıştır. Kütükler dört gün süreyle askıda kalmıştır. Vatandaşlar bu süre içerisinde kütükleri incelemiş, listelerdeki eksiklikleri ve yanlışlıkları ilgili mercilere müracaat edip düzeltirmişlerdir (Zafer, 25 Eylül 1957: 1).

İstanbul'daki İl Seçim Kurulu Hakim Nazmi Baykol'un başkanlığında, Belediye'den Mehdi Mihçioğlu, Perihan Parla, Haşim Çakutay; İl Genel Meclisi'nden Fuad Kileci, Ahmet Eryarar; Demokrat Parti'den Ziya Ertaş; Cumhuriyet Halk Partisi'nden Halil Sertcin; Cumhuriyetçi Millet Partisi'nden İhsan Uçul; Hürriyet Partisi'nden Bedia Arıkalın ve Köylü Partisi'nden Galip Genç'ten oluşmuştur (Zafer, 24 Eylül 1957: 1).

Siyasi partiler arasındaki eşitsizlik radyo ile neşriyatta da kendisini göstermiştir. Seçim kanununda 30 Haziran 1954 tarihinde yapılan bazı düzenlemelerle, oy verme gününden önceki onuncu günün sabahından üçüncü günün sabahına kadar devam eden, radyolarda propaganda yapma hakkı kaldırılmıştır. Fakat devlet ve hükümet işlerinde görev alanların, bu işler etrafında yapacakları konuşmalar seçim propagandası sayılmadığı için iktidarda bulunan parti bu suretle ve dolayısıyla imtiyazlı bir duruma getirilmiştir (Aldıkaçtı, 1959: 18; Asker, 2014: 129-130)

Yoklamalar altmış yedi ilden sadece otuz dokuzunda yapılmıştır. Yirmi sekiz ilin adaylarını ise Genel Kurul tespit etmiştir. Bunların bir kısmı teşkilat içerisinde şiddetli anlaşmazlıklar olduğunu ve bu nedenle yoklama yapamayacaklarını Genel Kurul'a belirtmişlerdir. Bir kısım ilin yoklamaları ise partinin yoklamalar sebebiyle küçük düşmesini engellemek düşüncesiyle Genel Kurul tarafından kaldırılmıştır. Demokrat Parti'nin seçime hazırlığı belirli bir program ve beyanname ile planlanmadığı gibi çoğu ilde yoklama yapılmadan belirlenen adayların Menderes ile uyumlu çalışabilme kriterlerine göre seçildiği anlaşılmaktadır (Yaşar, 2014: 530).

Demokrat Parti daha fazla oy alabilmek için Karadeniz Bölgesi'nde her köye bir ambar yaptırmıştır. Köylü seçim yaklaşınca yapılan bu ambarlara "Seçim Yemliği" ismini vermiştir (İleri, 5 Ekim 1957: 3).

6 Ekim 1957 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi, aday listesini açıklamıştır. İnönü Ankara-Malatya, Gülek Ankara-Adana, Günaltay İstanbul-İzmir, Yetkin İzmir-Malatya, Göle Kars, Nihat Erim Kocaeli ve E. Amaç Bursa'dan aday olmuşlardır (Yeni Sabah, 6 Ekim 1957: 1). Seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi'nden aday olarak gösterilen bir diğer isim ise hükümete ağır eleştiriler yönelten Turhan Feyzioğlu'dur.

DP'nin liderleri ikişer ilden adaylıklarını açıklamışlardır. Cumhurbaşkanı Bayar İstanbul ve Bursa'dan, Meclis Başkanı Koraltan Kocaeli ve İçel'den, Başvekil Menderes Aydın ve İstanbul'dan aday gösterilmiştir (Hürriyet, 8 Ekim 1957: 1).

Seçimlerde Demokrat Parti'den büyük oranda milletvekili aday aday çıkmıştır. İstanbul, İzmir, Kahraman Maraş ve Diyarbakır'dan, Demokrat Parti'ye büyük katılımlar olmuştur (Zafer, 27 Eylül 1957: 1). Demokrat Parti, seçim yatırımı olarak 12 Haziran'da çıkarılan bir yasa ile Kırşehir'i il yapmış ve yetmiş sekiz bucağı da ilçe statüsüne yükseltmiştir (Aslan, 2014: 85). Turhan Dilligil, Zafer gazetesindeki yazısında muhalefeti şöyle eleştirmiştir: "Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı zamanından misal almak dururken Aristo'nun Politikasına başvurmaya ne lüzum var? Teşhire değer bir fevkaladelik mi görüyorlar? Döner döner geri okur. Seçmen kütükleri yüreklerine dert oldu. Öktem Bey kendini berber salonunda mı zannediyor?" (Dilligil, 27 Eylül 1957: 1-4).

Zafer gazetesi yazarı Adviye Fenik "Aday Adayları" başlıklı yazısında adayların, buldukları semtlerin düşünce yapılarına göre konuştuklarından ve vaatlerde bulduklarından bahseder ve bu durumu şöyle eleştirir: "...Buldukları muhit dindar ise dinden bahsederler. Hatta bir takke tedarik ederek Cuma namazına gidenler bile vardır. Amma halkın gözünden kaçmaz..." (Fenik, 27 Eylül 1957: 3).

10 Ekim 1957 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi seçim beyannamesini yayınlamıştır. Bu beyannamenin birinci kısmında Cumhuriyet Halk Partisi, iktidarı bıraktığı günden beri hürriyetin her geçen gün biraz daha engellendiğini savunmuş ve iktidara geldiği takdirde vatandaşların hürriyetlerine yeniden kavuşacağını ve nisbi temsil seçim sistemiyle 1958 Mayıs'ında yeniden seçimlere gidileceğini söylemiştir. Beyannamenin ikinci kısmında ise memleketin iktisadi kriz içinde olduğunu ve bunun hangi yollarla engellenebileceğini ifade etmiştir. Hürriyet Partisi Genel Başkanı Fevzi Lütfi Karasmanoğlu, bir basın konferansında partisinin seçim beyannamesini açıklamıştır. İktidara gelirse Cumhuriyet Halk Partisi gibi 1958 Mayıs'ında değil, fakat derhal nisbi temsil sistemini kabul edip seçimi yenileyeceğini ve

iktisadi sistemdeki krizi önlemek için alacağı tedbirleri bildirmiştir. CHP ayrıca iki Meclisli sistemin getirileceğini ve işçiye grev hakkının tanınacağını da vaat etmiştir (Aldıkaçtı, 1959: 19) ve (Hürriyet, 11 Ekim 1957:1).

Demokrat Parti seçim kampanyasında öncelikli olarak köylerin refahı ve jandarma baskısının ortadan kalkması konularını ele almış ve sanayideki kalkınmaya dikkat çekmiştir. Demokrat Partililer özellikle nisbi temsil sisteminin ülke için zararlı sonuçlar yaratabileceği konusunda propaganda yapmışlardır (Bulut, 2009: 130).

Yeni Sabah gazetesinde çıkan bir yazıda, nisbi temsil sisteminin üzerinde tartışılmadan kabul edilmesinin Türkiye'nin zararına olduğu iddia edilmiştir. Yazıda muhalefetin, üzerinde inceleme yapmadan ve bu sistemin ülkeye getirilerinin ne boyutta olacağını düşünmeden iktidara baskı yaptığı; ancak nisbi temsil sisteminin uygulandığı ülkelerin çok da iyi durumda olmadığı dile getirilerek muhalefet eleştirilmiştir (Yeni Sabah, 15 Ekim 1957: 1-5).

Muhalefetin, 27 Ekim 1957 tarihinde gerçekleştirilen erken genel seçimlerinde yolsuzluk yapıldığı iddiası üzerine, seçimlerin kesin sonuçları 30 Ekimde açıklanabilmiştir (Hürriyet 30-31 Ekim 1957:1). Buna göre DP oyların yüzde 47,7'sini alarak 424 milletvekili, CHP oyların yüzde 40.82'sini alarak 178 milletvekili, CMP oyların yüzde 7.19'unu alarak 4 milletvekili ve genel seçimlere ilk defa katılan HP ise oyların yüzde 3.85'ini alarak 4 milletvekili kazanmıştır. Seçimlerde 2 bağımsız aday da meclise girebilmeyi başarmıştır. 1957 genel seçim sonuçlarına göre DP 44 ilde tamamen ve 3 ilde kısmen olmak üzere toplamda 424, CHP 18 ilde tamamen ve 3 ilde kısmen olmak üzere toplamda 178, HP bir ilde 4 ve CMP ise bir ilde 4 milletvekili kazanarak 4'er milletvekiline sahip olabilmıştır (BCA, 030. 01. 52. 312. 1,2,3,4)

Seçimlerde DP oyların yaklaşık yüzde 48'ini alarak mecliste 424 milletvekili ile temsil edilirken, muhalefet ise oyların yüzde 52'lik kısmına sahip olmasına rağmen meclise toplam 186 milletvekili gönderebilmiştir. Şüphesiz bu orantısız dağılım, liste usulü basit çoğunluk sisteminin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu yüzden 1957-1960 DP yönetimi için 'azınlık iktidar' sözü sıklıkla kullanılmıştır (Ahmad, 1976:171; Karpat, 1961: 436-459). Seçimlere katılım oranı yüzde 76.6 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde kullanılan toplam 9.253.949 oydan 9.127.580'i geçerli kabul edilmiştir. Geçerli oylardan DP: 4.372.621; CHP: 3.753.136; CMP: 646.265; HP: 350.633 ve bağımsızlar ise 4.925 oy çıkarabilmiştir¹. Şurası da ilginçtir ki 1954 seçimle-

¹ Seçim ile ilgili veriler Devlet İstatistik Enstitüsü'nden alınmıştır. Bkz. <http://www.secim-sonudari.com/1957>, E.T: 12.07.2018, 19.00 ve www.ysk.gov.tr, E.T: 10.10.2018, 15.00.

rine benzer bir şekilde seçimlerde DP ve CHP'nin oy oranlarının yüzde 88.5 olduğu görülür. Bu sonuç da seçimlerin iki partinin tekelinde cereyan ettiğini göstermekte ve seçimlerde CMP ve HP'nin hesaba katılabilirlik düzeyine ulaşamadıklarını belirgin hale getirmektedir. Özbudun'un tespitine göre 1957 seçim sonuçları Türkiye'de yaşanan merkez-çevre çatışmasının bir yansıması olarak değerlendirilmelidir (BCA, 030. 01. 00. 00. 52. 312. 4. 1, 2,3) ve (Özbudun, 2011: 59).

Burdur'da milletvekillerinin tamamını Hürriyet Partisi, Kırşehir'de ise Cumhuriyetçi Millet Partisi kazanmıştır. Demokrat Parti, İstanbul'da seçimi yetmiş bin oy farkıyla kazanabilmiş ve Cumhuriyet Halk Partisi 246.922, Cumhuriyetçi Millet Partisi 24.826, Hürriyet Partisi ise 15.015 oy almıştır. Bazı gazetelere göre seçimin ülke genelinde sükunet içerisinde geçtiği belirtilirken (Yeni Sabah, 28 Ekim 1957: 1; Zafer, 28 Ekim 1957: 1), farklı kaynaklarda ise bazı illerde ayaklanmaların ve çatışmaların yaşandığı haberleri söz konusu edilmiştir (Ahmad, 1976:170-171). Başgil sadece Gaziantep'te DP'liler ile CHP'liler arasında arbede yaşandığını, CHP'lilerin valilik konağına ve bazı kamu kurumlarına saldırdıklarını, kolluk kuvvetlerinin araya girmesiyle olayların yatıştırıldığını belirtmektedir (Başgil, 2011: 105).

Cumhuriyet gazetesi başyazarı Nadir Nadi, 1957 seçimlerinde yapıldığını iddia ettiği usulsüzlükleri yazısında dile getirmiştir. Nadi'ye göre, önceki seçimlerde alınan sonuçlar olduğu gibi kabul edilmiş ve hiç kimse bu durumdan şikayetçi olmamış ya da olsalar da yüksek bir merciye bu durumu şikayet etmemişlerdir. 1957 seçimlerinin diğer seçimlerden farkı ise yapılan haksızlıklar, yolsuzluklar, usulsüzlükler TBMM'ye aksettirilmiştir. Ama bu şikayetler nedense bir sonuca bağlanamamıştır. Dosyalar Yüksek Seçim Kurulu ile aşağı kademedeki kurumlar arasında gidip gelmiştir. Radyo, hükümetin siyasi aracı olarak kullanılmıştır (Cumhuriyet, 24 Kasım 1957: 1). Bu meyanda seçimlerin yapıldığı gün Ankara Radyosu'nun saat 14.00'ten itibaren –henüz oy verme işlemi bitmeden- başta İstanbul seçim sonuçları hakkında bilgiler vermesi seçimde çeşitli endişe ve panik havası oluşturduğu gerekçesiyle başta CHP lideri İsmet İnönü'nün Başvekil Adnan Menderes'e telgraf gönderdiği gözlenmiştir. CHP Ankara İl Yönetimi de seçimlerde oy verme işlemi sürerken, radyonun seçim sonuçlarına dair yaptığı yayınların durdurulması için önce Ankara İl Seçim Kurulu'na başvurmuş, kurul ise verdiği cevapta radyo yayını durdurma gibi bir yetkisinin olmadığını dile getirmiştir. CHP Ankara İl Yönetimi bunun üzerine Yüksek Seçim Kurulu'na aynı şikayet üzerine başvurmuş ve sonuçta Yüksek Seçim Kurulu, Ankara Radyosu'nun seçimlerle ilgili yaptığı yayının seçimlerin tarafsızlığına gölge düşüreceği gerekçesiyle durdurulmasına ve İl Seçim Kurulunun kararının bozulmasına ve Yüksek Seçim Kurulu kararının İl

Seçim Kuruluna bildirilmesine karar vererek tartışmayı sonlandırmıştır (BCA, 030. 01. 00. 00. 52. 312. 2. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8) .

Yine CHP lideri İsmet İnönü, seçimlerde bazı idare amirlerinin ve koluk kuvvetlerinin muhalefete baskı yaparak seçimleri CHP aleyhine ve iktidar partisi olan DP lehine bir vaziyete döndürmeye çalıştığıyla ilgili olarak bizzat Başvekil Adnan Menderes'e hitaben bir telgraf çekmiştir. Muhalefet liderinin iddialarının mesnetsiz ve gerçek dışı olduğunu dile getiren Dahiliye Vekili Namık Gedik'in ve Başvekil Adnan Menderes'in aynı doğrultudaki açıklamaları ile Başvekilin muhalefet liderine konunun takipçisi olduğuna dair teminatı da cevabi telgraflar da yer almıştır (BCA, 030. 01. 00. 00. 52. 312. 2. 10, 11, 12) ve (BCA, 030. 01. 00. 00. 52. 312. 2. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11).

Muhalefete göre Demokrat Parti, meclise intikal ettirilen şikayetleri örtbas etmek istemiştir (Cumhuriyet, 23 Kasım 1957: 1).

Demokrat Parti, seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi'nin faaliyetleri hakkında meclis tahkikatı açılması için taktir hazırlamıştır. İki yüze yakın Demokrat Parti milletvekilinin imzaladığı taktirde, Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçimlerde gayrimeşru ve gayri ahlaki mücadele usullerine başvurduğu iddia edilmiştir. Kasım Gülek ise Cumhuriyet Halk Partisi'nin de seçimlerin tahkiki için meclise başvurmaya hazırlandığını söylemiştir (Cumhuriyet, 20 Kasım 1957: 1).

25 Kasım 1957 tarihinde beşinci Menderes Hükümeti kurulmuştur. (Cumhuriyet, 24 Kasım 1957: 1). Hükümetin programı kısaca şu şekildedir: Meclis denetiminin yapıcı olması gerekliliğinden bahsedilmiştir. Hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasına müsaade edilmeyecektir. Daha önceki Demokrat Parti iktisadi politikasında bir değişiklik olmayacaktır. İktisadi düzene zarar verebilecek unsurlar kaldırılacak, fiyat denetimini sağlamak için Milli Korunma Kanunu üzerinde özenle durulacaktır. Hükümet, ülkenin iktisadi kalkınmasını hızlandırma amacına yönelerek, Batı Avrupa ülkelerinin başlattığı serbest mübadele bölgesinin ihdası gibi iktisadi bütünleşmeye (*integration*) yönelik çalışmalara aktif olarak katılacaktır. NATO üyeleri ve Bağdat Paketi müttefikleri ile olan ilişkiler daha da geliştirilecektir. Ayrıca müttefik ABD ile olan bağların karşılıklı olarak çok kuvvetli olduğu vurgulanmıştır (Arslan, 2009: 48-50).

6 Şubat 1958 tarihinde Genel Kurul üyeleri, 1957 genel seçimlerindeki oy kayıplarının nedenlerini ve bunun parti içindeki düzeni nasıl etkilediğini belirlemek amacıyla toplanmışlardır. Toplantının esas nedeni Samet Ağaoğlu, Atf Benderlioğlu ve Kemal Zeytinoğlu'nun üniversitelere dokunulmaması gerektiği ile ilgili Başbakan'a yazdıkları mektupla ilgilidir. Samet Ağaoğlu, Atf Benderlioğlu, Emin Kalafat, Sıtkı Yırcalı ve Rıfki Salim Burçak'ın

görüşlerini bildirdiği toplantıda Rıfki Salim Burçak yaşananları şu şekilde özetlemiştir: “*Son seçimlerde aldığımız oylarda oran itibariyle genel bir düşüş vardır. Bunun sebeplerini araştırmak istedik, ama bu işi bir türlü yapamadık. Bunun içinde moral meselelerinin önemli bir yeri var. ‘Bunların üzerine eğilmek gerekir.’ dedim. ‘Üniversiteye dokunulmaması gerektiği’ görüşümü evvelki gün açıklamıştım. Gene aynı fikirdeyim. Bu türlü işlerin tepkileri hep bizim aleyhimize oluyor. Mesela Osman Bölükbaşı’nın cezaevinde bulunması son seçimlerde bize çok pahalıya mal oldu.*” (Yaşar, 2014: 532). DP grubunda benzer tartışmalar yaşanadursun, Menderes liderliğindeki DP iktidarı başta Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde istimlak politikasına ağırlık vererek şehirlerin imarına yoğunlaşmıştır. İstimlak politikası sonucunda zarar gören toplum kesimleri, zamanla DP’ye karşı bir cephede birleşme eğilimi göstermiştir (Başgil, 2011:105).

DP meclisteki siyasi ağırlığının ve uzun yılların iktidar partisi oluşunun verdiği özgüvenle, muhalefete karşı daha otoriter ve sert önlemler alma yoluna gitmiş; 1957’den sonra siyasi ve toplumsal gelişmeler endişe verici bir boyuta ulaşmıştır. Muhalefet ise mecliste elde ettiği güç sonrasında yaşanan gelişmelerde, iktidara karşı daha suçlayıcı ve saldırgan bir konumda yer almaktan çekinmemiştir (Başgil, 2011: 105).

SONUÇ

Batı medeniyetinin siyasi yapısını yeniden şekillendiren demokrasi, Türkiye’de de karşılığını bulmuştur. Bunun en önemli sebebi; Türkiye’nin Batılı devletlerarasında yer alabilmesi için kendisine koşturulan öne sürülen demokrasinin gerçekleştirilme mecburiyetidir. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra çok partili siyasi hayata geçiş deneyimleri yaşanmış, fakat çeşitli sebeplerden dolayı Türkiye bu konuda başarılı olamamıştır. Yıllarca süren Tek Parti iktidarının belirli bir süre sonra halkta hoşnutsuzluk yaratması, Tek Parti içerisindeki bazı milletvekillerinin 1946 yılında Demokrat Parti çatısı altında toplanmalarına neden olmuştur. Demokrat Parti’nin siyasi söylemi, ‘Türkiye’ye demokrasiyi ve hürriyetleri’ getirmek şeklinde formüle edilebilir.

14 Mayıs 1950 genel seçimlerinden sonra iktidara gelen Demokrat Parti, Türk politik yaşamını “*milli irade*” kavramı ile tanıştırmıştır. Türk halkının Tek Parti iktidarında oldukça yabancılaşma çektiği sivilleşme ve milli irade kavramları, Demokrat Parti döneminin başlamasıyla birlikte gündeme oturmuştur. Sadece halk değil basın, sivil ve askeri yönetim de milli iradenin gerçekleşeceğini ümit ederek Demokrat Parti safında yer almışlardır. Demokrat Parti Türk halkını “*Yeter! Artık Söz Milletin!*” sloganıyla seçimlerde ikna etmeyi başarmıştır.

Demokrat Parti kurulduğu yıllarda otoriter tek parti rejimine son verecek demokrasiyi gerçekleştireceğine dair söz verse de ilerleyen yıllarda demokrasi kavramının genelde sözde kaldığı görülmüştür. Demokrat Parti, özellikle 1954 seçimlerinden sonra, seçimlerden önce halka vaat ettiği demokratik atılımların tam tersi bir politika izlemeye başlamıştır. Demokrat Parti'ye sıkı sıkıya bağlı olan halkın büyük kesimi bile Demokrat Parti'nin her alanda uygulamaya başladığı baskının farkına varmışlardır. Başta CHP olmak üzere CMP ve HP 1957 seçimleri öncesinde DP'ye karşı bir blok oluşturmuşlar ve seçim meydanlarında DP karşıtlığında birleşmişlerdir. 1957 seçimlerine seçmenin katılım oranı 1954 seçimlerine kıyasla daha düşük düzeyde gerçekleşmiştir. Seçimlerde DP'nin oyu gözle görülür bir düşüş kaydederken, muhalefetin oyu bariz bir artış göstermiştir. Bunda DP'nin uyguladığı ekonomi politikasının ve başta basın üzerinde olmak üzere hürriyet alanlarının belirli bir ölçüde daraltılmasının etkisi büyüktür. DP tam da 1957 seçimleri öncesinde Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde başlattığı istimlak politikası ile adeta vatandaşın sinir uçlarına dokunmuştur.

1957 seçim sonuçlarında esasta seçmen DP'ye bir mesaj iletmıştır, ancak iktidar verilmek istenen bu uyarıyı açık bir şekilde kavrayamamıştır. 1957 seçimlerinde ortaya çıkan tablo, liste usulü basit çoğunluk sisteminin zayıf ve eksik taraflarını bir kez daha belirginleştirmiştir. Yüzde 52 muhalefet oyuna karşılık meclisteki muhalif milletvekillerinin toplam sayısı 178'de kalırken, yüzde 48 DP oyuna karşılık iktidar partisinin meclisteki milletvekili sayısı ise 424 olmuştur. Bu dağılıma istinaden, 1957-1960 DP iktidar yılları için 'azınlık iktidar' yakıştırmasında bulunulmuştur.

Diğer yandan DP ve CHP'nin almış olduğu oy oranı yüzde 88,5'tir. Bu sonuç da tıpkı 1954 seçimlerinde olduğu gibi seçimlerin iki parti tekelinde geçtiği izlenimini vermektedir. Son tahlilde 1957 seçim sonuçları, Türkiye'de merkez-çevre çatışmasının seçimlere açık bir şekilde yansıdığını göstermektedir. Seçimlerde CMP ve HP ise Kırşehir ve Burdur dışında pek etkinlik gösterememiş ve hesaba katıla bilirlik düzeyine ulaşamamışlardır.

KAYNAKÇA

Arşivler

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

- BCA, 030. 01. 52. 312. 1.2.3.4.
- BCA, 030. 01. 00. 00. 52. 312. 2. 10, 11, 12.
- BCA, 030. 01. 00. 00. 52. 312. 2. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11.
- BCA, 030. 01. 00. 00. 52. 312. 2. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.
- BCA, 030. 01. 00. 00. 52. 312. 4. 1, 2,3.

Resmi Yayınlar

-*TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem: 10, C. XII, 103. Birleşim, 6 Haziran 1956.

Kitaplar

- AHMAD, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, 4. Baskı, Hil Yayınları, İstanbul 2010.
- AHMAD, Feroz ve Bedia Turgay, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, Bilgi Yayınevi, Birinci Basım, Ankara 1976.
- ALBAYRAK, Mustafa, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2004.
- ARSLAN, Zühtü, *Türk Parlamento Tarihi TBMM XI. Dönem 1957-1960. 1*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2009.
- BAŞGİL, Ali Fuat, *27 Mayıs İhtilâli ve Sebepleri Görüp Yaşadıklarım*, 5. Baskı, Yağmur Yayınları, İstanbul 2011.
- EROĞUL, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, Birinci Basım, İstanbul 2014.
- GÜVEN, Dilek, *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 Eylül Olayları* (1. Baskı). (Çeviren: Bahar Şahin), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005.
- KARPAT, Kemal H., *Türk Demokrasi Tarihi*, 1. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- ÖZBUDUN, Ergun, *Türkiye’de Parti ve Seçim Sistemi*, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011.

Makaleler

- ALDIKAÇTI, Orhan, “27 Ekim 1957 Milletvekilleri Seçimi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 24 (1-4), 1959, ss. 13-25.
- ASKER, Ayşe, “DP’nin Radyoyu İktidar Aracı Yapması: 1957 Seçim Sonuçlarının Radyo Aracılığıyla Erken Yayınlanması”. *İletişim: Araştırmaları*, 12 (1), 2014, ss. 125-156.
- BULUT, Sedef, “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”. *Akademik Bakış*, 2, (4), 2009, ss. 125-145.
- DİLLİGİL, Turhan, “Gaf Üstüne Gaf Yapıyorlar...”. *Zafer*, 27 Eylül 1957, s. 1-4.
- FENİK, Advie, “Aday Adayları”, *Zafer*, 27 Eylül 1957, s. 3.

- İLERİ, Reşat, "Karadeniz Bölgesi'nde Her Köye Bir Ambar Yapılmış", *Yeni Sabah*, 5 Ekim 1957, s. 3.
- KARPAT, Kemal H., "The Turkish Elections of 1957", *The Western Political Quarterly*, XIV/2, Haziran 1961, ss. 436-459.
- NADİ, Nadir, "Çıkar Yol". *Cumhuriyet*, 24 Kasım 1957, s. 1.
- YAŞAR, Beril, "Demokrat Parti'de Parti İçi Demokrasi (1946-1960)". *Tarih Okulu Dergisi*, 7 (18), 2014, ss. 503-541.

Gazeteler

- Cumhuriyet
- Hürriyet
- Yeni Sabah
- Zafer
- Ulus
- Vatan

Ansiklopedi Maddeleri

- ÇAVDAR, Tevfik, "Siyasal Partiler/Demokrat Parti", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 8, Yayına Haz. Murat Belge, Mete Tunçay vd., İletişim Yayınları, İstanbul 1983.

Tezler

- ASLAN, Emel, *Türkiye'nin İç Siyasetinde Demokrat Parti (1950-1960)*, Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir, 2014.
- GÜRCAN, Gürhan, *6-7 Eylül 1955 Olayları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara 2006.
- TETİK, İdris, *Demokrat Parti'nin 1950-1960 Yılları Arasında Uyguladığı Siyasi Politikaların Türk Demokrasisine Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir 2015.

İnternet Kaynağı

- <http://www.secim-sonuclari.com/1957>, E.T: 12.07.2018, 19.00.
- www.ysk.gov.tr, E.T: 10.10.2018, 15.00.